

1.20
Prejeto 19. 2. 2013

UDK: 323.1:94(497.4)"1941/1945"

Ljubo Bavcon*

Spoznanja zgodovine – nauk za boljše razumevanje ali sredstvo za politično obračunavanje

IZVLEČEK

Avtor, pravnik, profesor kazenskega prava, razmišlja odnosu do druge svetovne vojne in o spravi, o temi, ki politično deli Slovence že od časa vojne, zlasti pa po osamosvojitvi Slovenije in uvedbi politične pluralnosti. Ugotavlja, da ni težava v tem, da imamo različna stališča, marveč v tem, da tisti, ki ima trenutno moč in oblast to razume kot priložnost polastiti se vseh državnih in družbenih mehanizmov z ambicijo vse obvladovati in vse nadzorovati. Tudi zgodovino. Meni, da povezuje zgodovinarje in pravnike, zlasti kazenske pravnike, podobna naloga, to je iskanje resnice in to resnice, ki se ji v pravu reče historični dogodek. Poudarja, da uveljavljajo zgodovinarji elementarno zamisel z iskanjem resnice o posameznih spornih dogodkih, o časih in o ljudeh, pravniki pa poskušajo kaj dobrega narediti z normami domačega in mednarodnega kazenskega prava, ki naj bi delovale preventivno. Stanje in status, ki ga ima dandanes mednarodno kazensko pravo, je rezultat razvoja zadnjih nekaj več kot dvajsetih let, ko so s padcem berlinskega zidu nastale okoliščine, ki so dovolile, da se je nekoliko bolj uveljavil proces nastajanja vladavine prava, ki naj nadomesti samovoljno in maščevalno pravico močnejšega z legitimnim, zakonitim, kredibilnim in kar se le da pravičnim sojenjem pred mednarodnimi sodišči.

ABSTRACT

REALISATIONS OF HISTORY – LESSONS IN BETTER UNDERSTANDING OR THE MEANS OF POLITICAL CONFRONTATION

The author – lawyer and professor of criminal law – explores the attitude to World War II and reconciliation, a topic dividing Slovenians politically ever since World War II and especially after the Slovenian attainment of independence and restoration of political plurality. He establishes that the fact that we have different standpoints is not problematic. What represents a problem is that those who are currently in power understand their position as an opportunity to seize all of the state and social mechanisms with the ambition of controlling and supervising everything, including history. The author believes that historians and lawyers, especially experts in criminal law, are brought together by a similar task: the search for truth, in the sense referred to in law as a historical event. He emphasises that historians are enforcing an elementary idea by seeking the

* Dr., redni profesor v pokoju, zaslužni profesor, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Poljanski nasip 2, SI – 1000 Ljubljana; e-naslov: ljubo.bavcon@pf.uni-lj.si

truth about the individual disputable events, times and people; while lawyers attempt to achieve positive results with supposedly preventive norms of national and international criminal law. The state and status of today's international criminal law is the result of the developments in the last twenty years or so, when after the fall of the Berlin Wall the circumstances facilitated the process of the establishment of the rule of law, which is to replace the arbitrary and vengeful right of the stronger with a legitimate, legal, credible and just trials in front of international courts.

Keywords: Slovenia, law, history, national reconciliation

Sprejel sem povabilo gospe dr. Nevenke Troha, naj napišem nekaj uvodnih besed k monografski številki Prispevkov za novejšo zgodovino o represiji med drugo svetovno vojno in po njej. Veliko sem premišljeval, a sem na koncu ljubeznivo povabilo le sprejel, čeprav je znano, kdo sem in kakšno je moje stališče o narodnoosvobodilnem boju, čeprav živimo v časih, ko so vsa instinktivna in zavestna občutja ljudi prej kot v preteklost s strahom in tesnobo usmerjena v vprašanje, kaj bo z nami jutri. Tako je odprto vprašanje, kaj naj zapišem kot uvod v časih, ko je fizično nasilje zamenjalo ekonomsko, in ko ideološko nasilje ni kaj prida drugačno kot nekoč, le druge barve je. Toda morda bi kakšen nauk zgodovine prišel prav ravno zdaj, in prav zato, ker smo v stiski, ki bi utegnila biti v kakšnem pogledu primerljiva z razmerami v tridesetih letih prejšnjega stoletja, ko so le-te v Italiji in Nemčiji in še kje povzročile nastanek avtoritarnih in totalitarnih režimov ter se končale z drugo svetovno vojno, z njenimi strahotami in neizogibnim, obžalovanja vrednim maščevanjem.

S preučevanjem represije med in po drugi svetovni vojni ste se lotili torej vprašanja, ki razdvaja nas Slovence in tudi mene osebno. Na eni strani smo tisti, ki štejemo, na kratko rečeno, narodnoosvobodilni boj za legitimen upor velike večine Slovencev zoper poskus uničenja slovenskega naroda in hkrati za izraz upravičenih pričakovani ljudi, da bo povojna družbena ureditev, spet zapisano na kratko, bolj socialno pravična, kot je bila v Kraljevini Jugoslaviji. To bistvo stvari je lepo izrazila partizanska pesem, ki je pozivala ljudi v boj za svobodo in za kruh. Sicer pa je vse to, bolje kot to zmorem sam, zapisala gospa dr. Spomenka Hribar 3. novembra 2012 v Sobotni prilogi Dela.¹

Na drugi strani so tisti, ki – enako kot takrat tudi danes – s prav neverjetno fantazijsko argumentacijo kriminalizirajo celotno narodnoosvobodilno gibanje, tisti, ki jim je razpad socialističnega sistema v letih 1989–1990 pretveza za to, da sebe in svojo oboroženo kolaboracijo petdeset let pozneje razglašajo za legitimni upor zoper domnevno komunistično zaroto, in še več, za dejanske zmagovalce druge svetovne vojne. Vse to pa pripovedujejo v imenu sprave. Prav rad bi vedel, kako si predstavljajo spravo tisti, ki izkoristijo vsako priložnost za to, da z vsemi mogočimi sredstvi in

¹ Spomenka Hribar: Spreminjanje slovenskega narodnega značaja. V: Delo, Sobotna priloga, 3. 11. 2012, str. 10-13.

s hinavskim sklicevanjem na spravo proslavljajo ustanovitev MVAC,² ali ščuvajo ob spomeniku na Teharjah ali ob odkritih grobiščih. Pri tem pa skrbno zamolčijo dejstvo, da ne gre le za »nedolžne žrtve zločinskega komunizma«, pač pa domnevno tudi za v zadnjih bojih okrog 15. maja 1945 padle pripadnike SS divizije Prinz Eugen, muslimanske Handjar divizije, za krvave ustaške in četniške klavce in pripadnike drugih tem podobnih kvislinskih vojaških enot. Domneva, ki je vsekakor vredna resnih raziskovanj, da ne bi preuranjeno polagali državnih vencev pred vhod v katero od jam, in da ne bi neutemeljeno poskušali v zvezi s tem diskvalificirati takratnega predsednika republike dr. Danila Türka.

Če je kaj jasno, potem je jasno, da vse to s spravo nima nikakršne zveze, in da je vsa ta dejavnost v službi drugačnih ciljev, ki jih veliko bolj kot preteklost zanimata sedanost in vprašanje, kdo bo to sedanost ideološko, politično in ekonomsko obvladoval in nadzoroval. In ves ta »postkomunistični antikomunizem«, kot je to početje imenoval Tomaž Mastnak, se dogaja v trenutku, ko kriza in njene posledice, revščina, brezposelnost, brezpravnost delavcev, zlorabe prava zato, da bi ena politična opcija vse obvladovala in vse nadzorovala, v miselnosti obupanih množic kar kličejo po kakšnem karizmatičnem voditelju, ki da bo rešil vse težave.³ Zgodovina prve polovice prejšnjega stoletja zgovorno pripoveduje o avtoritarni in totalitarni naravi takšnih voditeljev in o drugi svetovni vojni, ki so jo povzročili, a ljudje se iz zgodovine nikoli ničesar ne naučimo.

Na drugi strani pa prav tako ne morem sprejeti povojnega golega maščevanja nad sodelavci okupatorjev. Skupinsko in individualno maščevanje s poboji več tisoč ljudi samo po sebi, tudi če gre za krvave okupatorjeve sodelavce in nacionalne izdajalce, vzbuja nelagodna in ambivalentna čustva v vsakem človeku, ne glede na stran, ki ji pripada. Še posebej me to prizadene, ker gre za kršitev pravice do poštenega sojenja, ki je že takrat pripadalo tudi vojnim ujetnikom, in tudi če pobiti tega statusa po takrat veljavnem mednarodnem pravu niso imeli, bi jih moralo varovati načelo človečnosti, izraženo v Martensovi klavzuli, čeprav ta takrat ni bila obvezujoča pravna norma.⁴

Zato naj bo moja prva misel namenjena vojni, in kot danes rečemo, oboroženim spopadom, ki so vir najhujšega zla. O tem ni treba obširneje govoriti, saj to vsakdo ve, pa vendar, samo dobrih štirideset let po strahotah druge svetovne vojne v nekdanji Jugoslaviji, o čemer smo kar veliko videli v 5. delu TV nadaljevanke o Titu,⁵ je izbruhnila nova vojna na Balkanu. V njej so sodelovali mnogi, ki so sodelovali tudi v

² Milizia Volontaria Anticomunista = Prostovoljna protikomunistična milica, kolaborantska vojaška formacija, ki so jo iz pripadnikov t. i. vaških straž, nastalih kot (samo)obramba proti partizanom po vaseh v Ljubljanski pokrajini iz slovenskih pripadnikov, vzpostavili poleti 1942 italijanski okupatorji kot del njihovega vojske za boj proti narodnoosvobodilnemu gibanju.

³ Besedilo je bilo napisano še preden so se pričela množična protestna zborovanja, t. i. ljudske vstaje konec leta 2012.

⁴ Gl. o Martensovi klavzuli v Ljubo Bavcon, Mirjam Škrk et. al.: Mednarodno kazensko pravo. Ljubljana 2012, str. 32, 191–192.

⁵ Lordan Zafranović: Tito – poslenji svjedoci testamenta, 5. epozoda: Patnja i nada.

prejšnji, ali so vsaj v spominu še nosili vso grozo prejšnje vojne. O vsem tem znanem ne bi govoril, če razklanost med Slovenci v tem času ne bi bila tako globoka, da je videti, kakor da za spopad na življenje in smrt manjka samo še iskrica. Vse, dobesedno vse, se zdaj na Slovenskem deli na desno in levo, od tega, kje bo potekala kakšna cesta in kako se bo imenovala, do usodnih vprašanj ekonomske politike, in celo tako daleč, da država Slovenija izgublja pomembna mesta v evropskih in mednarodnih institucijah in organizacijah samo zato, ker vladajoči desnici ni vseh kvalificirani kandidat, ki ga prištevajo med leve.

Težava pač ni v tem, da imamo različna stališča, marveč v tem, da tisti, ki ima trenutno moč in oblast, to razume kot priložnost polastiti se vseh državnih in družbenih mehanizmov z ambicijo vse obvladovati in vse nadzorovati. Takšna miselnost seveda ni pripravljena niti prisluhniti drugačnim stališčem in opozorilom, pač pa jih označuje kot sovražna in celo kot protidržavna. Ali to ne spominja na čase pred tridesetimi in več leti, ko smo nekateri prejšnjo oblast kritizirali zato, ker je identificirala državo in partijo? Mene pa, in to je vsaj v posredni zvezi z obravnavano temo o represiji, spominja na čase v letih 1944 in 1945, ko tedanje politično, vojaško in cerkveno vodstvo slovenske kolaboracije ni hotelo slišati nešteti pozivov celo svojih ljudi iz Londona, naj prenehajo s kolaboracijo, opozoril tedanjega kralja Petra, kaj jih čaka, če bodo nadaljevali sodelovanje z okupatorjem,⁶ naj se vključijo v narodnoosvobodilno vojsko itd. To in takšno vodstvo je tako pravi in celo zavestni povzročitelj represije po vojni. Ali menite, da bi tokratna objava rezultatov raziskovanja represije lahko kaj pripomogla k spametovanju slovenskih politikov in tako preprečila morebitni oboroženi razplet v prihodnosti? Vem, da avtorji prispevkov nimate takšnih ambicij, a posredno bi trezna, umirjena, ideološko neobremenjena raziskovanja nemara le kaj prispevala k malce večji civiliziranosti in kulturnosti slovenske politične srenje.

Moja druga misel se zato nanaša na vprašanje o resnici, tej izmuzljivi kategoriji, na katero pa se sklicujeta oba, tisti, ki trdi, da je zdajle dan, in tisti, ki zatrjuje, da je noč. In če zatrjevana resnica enega postane Resnica z veliko začetnico, se pravi resnica oblasti, so se njeni nosilci in verniki pripravljene boriti na življenje in smrt in v imenu takšne Resnice uničiti tudi pravkar nastale vrednote in institucije (da je Slovenija demokratična, pravna in socialna država) in celo slovensko državo.

Zgodovinarje in pravnike, zlasti kazenske pravnike, povezuje podobna naloga, to je iskanje resnice. Ne mislim na filozofski pojem resnice, temveč na resnico v vsakdanjem pomenu besede, ki ji v pravo rečemo historični dogodek. Od tega, ali so policija in državni tožilec odkrili pravo resnico o historičnem dogodku, ki je predmet kazenskega postopka, je odvisna usoda obtoženca, in razen v izjemnih primerih,

⁶ Kralj Peter II. Karadorđević se je v tem govoru skliceval na paragraf 105 (vojno izdajstvo z vojaško službo) Kazenskega zakonika Kraljevine Jugoslavije iz leta 1930 (zakon je bil sprejet konec januarja 1929, v Službenih novinah kraljevine Srba, Hrvata in Slovenaca objavljen 9. 2. 1929, veljati pa je začel 1.1. 1930), ki je bilo kaznivo s smrtno kaznijo. § 105 se je glasil: »Državljan Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki sprejme med vojno zoper kraljevino ali njene zaveznike službo v sovražnikovi vojski ali ostane v njej še nadalje, dasi do tega ni prisiljen, se kaznuje z robijo do petnajstih let. Če se je tak državljani udeležil tudi v vojni sami kot borec, se kaznuje s smrtno ali z dosmrtno robijo.«

ko je mogoče uveljaviti izredno pravno sredstvo obnove kazenskega postopka, velja reklo, znano še iz rimskega prava: »Res judicata pro veritate habetur«. Potem pa so v medicini in biologiji odkrili DNK in to odkritje so s pridom uporabili v kriminalistiki. Neke vrste stranski proizvod tega odkritja pa je spoznanje, da so v Združenih državah Amerike kar veliko število ljudi obsodili na smrt in usmrtili, čeprav so bili nedolžni. Nekateri na smrt obsojeni pa so imeli to srečo, da so jim izvršitev smrtne kazni odlagali in so preživeli. Da bo ironija vsega tega še večja, naj povem, da je Evropsko sodišče za človekove pravice v nekem primeru odločilo, da Velika Britanija ni dolžna izročiti ZDA zahtevanega storilca kaznivega dejanja, in sicer zato, ker mu je bila tam že v odsotnosti izrečena smrtna kazen, čakanje na izvršitev smrtne kazni pa sodi v kategorijo mučenja, ki je prepovedano v 3. členu Evropske konvencije o človekovih pravicah.

O izmuzljivi resnici torej ne govorim zato, ker bi imel kakšen odrešilen recept za postopek njenega iskanja in ugotavljanja, ali za merila verodostojnosti tega, kar velja za resnico, marveč zato, da bi opozoril na to, *da je resnica vrednota sama po sebi in preneha biti resnica tisti trenutek, ko postane sredstvo za njej tuje cilje*. V prejšnjem družbeno političnem sistemu so se uveljavljale, in prav tako se tudi zdaj uveljavljajo glede preteklosti nekateri stereotipi, zgrajeni sicer na kakem resničnem dogodku ali dejstvu, nanj pa so napletene fantazijske ideološko politične interpretacije in domneve. Na žalost je potem tako, da takšne resnice obveljajo kot Resnice z veliko začetnico in vplivajo ali celo določajo potek družbenih dogajanj in celo usode ljudi. Samo za ponazoritev: stereotip o sovražni dejavnosti »tujih agentur« je povzročil dachauske procese in izvršitev smrtne kazni nad desetimi nedolžnimi ljudmi. Več kot šestdeset let pozneje je stereotip o »zločinski naravi NOB« povzročil, da so nedavno nekaj tisoč še živčim udeležencem NOB vzeli občuten del pokojnine pod pretvezo varčevanja. To so storili z zakonom,⁷ ki je po mojem prepričanju ne samo protiustaven, ker krši ustavno prepoved poseganja v pridobljene pravice iz drugega odstavka 155. člena Ustave, marveč je v najglobljem pomenu besede protipraven. Samo z državnim udarom ali z revolucijo se lahko zgodi, da en sam zakon razveljavi določbe skoraj štiridesetih drugih, na ustavi utemeljenih in legitimno sprejetih zakonov.

Po mojem mnenju bi v zvezi z resnico veljalo spregovoriti tudi o nekaterih načelih vsakega družboslovnega raziskovanja, tudi zgodovinskega in tudi pravnega, ki se mi zdijo odločilnega pomena za znanstveno korektnost raziskovalnih rezultatov. O dezideologizaciji sem nekaj že povedal in zato naj ta elementarni in samoumevni pogoj znanstvene korektnosti tu samo še poudarim. Toda, ali se ne zdi tudi vam, da je en izmed bistvenih pogojev za to, da bi se resnici o kakšnem historičnem dogodku vsaj približali, to, da raziskovalec ne zbira podatkov in jih selekcionira z namenom, da bi z njimi dokazal kako vnaprejšnjo ideološko ali politično hipotezo, marveč samo zato, da bi razumel, kaj se je nekoč zgodilo, zakaj se je zgodilo, v kakšnih okoliščinah stvarne in recimo temu duhovne in socialno psihološke narave, zakaj so odločilni

⁷ Zakon za uravnoteženje javnih financ. V: Uradni list Republike Slovenije, št. 40 – 170, 20. 5. 2012.

Ljudje nekoč ravnali, kakor so, in ne tako, kot se danes zdi, da bi bili morali ravnati. Saj vemo, vse razumeti ne pomeni vse oprostiti, in vendarle, ideološka zaslepljenost onemogoča še tako preprosta in razumljiva načela.

V kazenskem pravu imamo nauk o vzročni zvezi, ki je ena izmed tistih omejitev, zaradi katerih v demokratični pravni državi ni mogoče kazensko preganjati ljudi kar povprek. Domnevam, da tudi v zgodovinski znanosti ni mogoče ničesar verodostojno ugotoviti, če se pozabi, ali »pozabi« na to, da se na svetu nič ne zgodi brez vzroka. Že vse od svoje disertacije iz leta 1957 sem poskušal prepričati takrat vodilne ljudi, da kriminaliteta ni posledica ostankov starega v zavesti ljudi, kot je takrat še trdila sovjetska kriminologija. Ljudi na splošno pa sem poskušal prepričati, da kriminaliteta ni v prvi vrsti posledica zlobnosti in izprijenosti ljudi, marveč da gre za zelo zapleten vozal socialno ekonomskih in socialno psiholoških danih okoliščin, ki v dinamični interakciji s posameznikovo biopsihično strukturo rezultirajo v brezštevilnih dejanjih in nehanjih ljudi, med njimi tudi kriminalnih.⁸

Moja tretja misel je prepričanje, da nas zgodovinarje in pravnike povezujejo prizadevanja za to, da se grozovitosti, če za vse neskončno trpljenje ljudi uporabim eno samo besedo, ne bi kar naprej ponavljale. Če prav razumem, zgodovinarji uveljavljate to elementarno zamisel z iskanjem resnice o posameznih spornih dogodkih, o časih in o ljudeh, z osveščanjem ljudi, s prispevki h kolektivnemu zgodovinskemu spominu, in še kako, pravniki pa poskušamo kaj dobrega narediti z normami domačega in mednarodnega kazenskega prava, ki naj bi delovale preventivno, in z ustanovitvijo mednarodnega kazenskega sodišča in tako imenovanih mednarodnih hibridnih sodišč, ki naj sodijo storilcem hudodelstev zoper mir, genocide, hudodelstva zoper človečnost in vojna hudodelstva. Stanje in status, ki ga ima dandanes mednarodno kazensko pravo, je rezultat razvoja zadnjih nekaj več kot dvajsetih let, ko so s padcem berlinskega zidu nastale okoliščine, ki so dovolile, da se je nekoliko bolj uveljavil proces nastajanja vladavine prava, ki naj nadomesti samovoljno in maščevalno pravico močnejšega z legitimnim, zakonitim, kredibilnim in kolikor je le mogoče pravičnim sojenjem pred mednarodnimi sodišči.

Še leta 1993, ko so velesile v Varnostnem svetu OZN privolile v ustanovitev ad hoc mednarodnega kazenskega sodišča za nekdanjo Jugoslavijo, se je to zdelo na eni strani utopično, na drugi pa se je velesilam zdelo, da je najmanj obvezujoč ukrep, ki naj ustvari vtis, da mislijo resno z deklaracijami o koncu vojne v Bosni. Gospe Carla del Ponte⁹ in Florence Hartman¹⁰ sta dokumentirano pokazali vso bedo politike velesil in njene poskuse spremeniti to kot neodvisno in nepristransko ustanovljeno mednarodno sodišče v orodje svoje politike. Zato ta prvi poskus zamenjave golega

⁸ Ne glede na to, da je od takrat, ko sem to leta 1957 zapisal v svoji doktorski disertaciji, minilo več kot petdeset let, pa sem te dni bral trditev, da je slabo stanje v našem pravosodju posledica ostankov starega v zavesti sodnikov, in to več kot dvajset let po osamosvojitvi, ko so v pokoju vsi ali vsaj skoraj vsi, ki so bili sodniki v prejšnji državi, in še huje, to je napisal sodnik ustavnega sodišča Jan Zobec.

⁹ Carla Del Ponte: Gospa tožilka. Ljubljana 2009.

¹⁰ Florence Hartmann: Mir in kazen : poročilo o tajni vojni med politiko in haaškim pravosodjem. Ljubljana 2008.

nasilja s pravom ni zadovoljil vseh pričakovanj. Toda sojenja pred tem mednarodnim sodiščem so postala dragocena za zgodovino in za pravo. Glede zgodovine je to najlepše povedala gospa Florence Hartman, sodelavka generalne tožilke pri tem sodišču, ko je v svoji knjigi *Mir in kazen* zapisala, da bodo sojenja v Haagu zapustila velikanški zgodovinski arhiv o dogajanjih na Balkanu in po svetu v devetdesetih letih, med njimi pričevanja o ne prav časti vredni politiki velesil glede strahotnega nasilja v tej vojni.

Za pravo pa so ta sojenja dragocena v več pogledih. Najprej naj poudarim, da je bila samo pet let po ustanovitvi ad hoc mednarodnega sodišča za nekdanjo Jugoslavijo julija leta 1998 na diplomatski konferenci v Rimu z veliko večino glasov prejeta mednarodna konvencija o ustanovitvi stalnega mednarodnega kazenskega sodišča. Postopki pred sodiščem v Haagu so imeli poglobitno zaslugo za ta odločilni preskok v mednarodnih odnosih in v mednarodnem pravu. Haaška sojenja pa so prispevala še veliko drugih, pomembnih novosti. Na primer pravilo, da izvršenih mednarodnih hudodelstev ni mogoče opravičevati z izgovorom, da so bila izvršena v obrambi.¹¹ Nadalje sodi sem natančneje oblikovana, čeprav za zdaj še nekoliko teoretično sporna poveljniška odgovornost, in ne nazadnje prav tako sporna konstrukcija o združenem kriminalnem podvigu (joint criminal enterprise), ki jo je sicer uporabilo že nürnberško sodišče, a je takrat še ni moglo tudi pravno formulirati.

Namenoma sem ta mednarodnopravni vidik represije med vojno in po njej prihranil za konec svojega prispevka, ker je pravzaprav edini, ki ponuja vsaj malo svetlobe na koncu predora. Seveda ne mislim, da bo ta svetloba, zmaga prava nad nasiljem, kmalu zasijala, a nekoč bo zasijala, če bomo vsi, »kar nas dobrih je ljudi«, za to kaj naredili. Priložnosti za to je dovolj že, če se spomnimo vrednot demokratične pravne države, v imenu katerih se je Slovenija osamosvojila: strpnost, sobivanje z drugačnostjo in varstvo manjšin, odprtost duha, nenasilje, vladavina prava, spoštovanje človekovega dostojanstva, njegovih pravic in svoboščin. To vse je pravo nasprotje hujskanja in spodbujanja ter razpihovanja sovraštva, nestrpnosti in nasilja, čemur smo na žalost priča tudi v naši državi.

Tokratna publikacija, če sem prav razumel, je namenjena prav temu, da bi nekaj prispevala k uveljavljanju prej omenjenih vrednot, še bolj natančno, k temu, da bi nasilje in samovoljna represija postali nekaj negativnega v zavesti ljudi.

---

¹¹ Besedilo je bilo napisano in prebrano pred izrekom oprostilne sodbe hrvaškima generaloma Anteju Gotovini in Mladenu Markaču obtoženima za vojne zločine proti človeštvu in za vojne zločine, ki so jih enote pod njunim poveljstvom v operaciji Nevihta avgusta 1995 storile nad srbskim prebivalstvom. Mednarodno sodišče za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije, t. i. haško sodišče, ju je oprostilo 16. 11. 2012, potem ko je razveljavilo svojo sodbo na prvi stopnji izrečeni aprila 2011 o 24 letni zaporni kazni za Gotovino in 18 letni zaporni kazni za Markača. Ta sodba ne bi spremenila mojega tu povedanega pozitivnega stališča glede mednarodnega sodstva. Argumentov za moje stališče na tem mestu pač ne morem izvajati, so pa v zvezi z konstrukcijo skupnega kriminalnega podviga, ki jo je drugostopno sodišče v tem primeru zavrnilo.